

λον, ἢ διὰ πολιτικὸν σύστημα, Φόρον Φλαμίνιον, καὶ Νου- 227.
 κερία, ἢ τὰ ξύλινα ἀγγεῖα ἐργαζομένη, καὶ Φόρον Σεμπρώνιον.
 Ἐν δεξιᾷ δὲ τῆς ὁδοῦ βαδίζοντι ἐκ τῶν Ὀκρίλων εἰς Ἀρίμινον,
 Ἰντέραμνά ἐστι, καὶ Σπολήτιον, καὶ Αἴσιον, καὶ Καμέρτη, ἐν
 αὐτοῖς τοῖς ὀρίζουσι τὴν Πικεντίνην ὄρεσι. Κατὰ δὲ τρίτην
 μέρη, Ἀμερία τε, καὶ Τοῦδερ, εὐερκῆς πόλις, καὶ Εἰσπελλον,
 καὶ Ἰτουρον, πλησίον τοῦτ' ἤδη τῶν ὑπερβολῶν τοῦ ὄρους.
 Ἄπασα δ' εὐδαίμων ἡ χώρα, μικρῶ δ' ὀρειότερα ζεῖα μᾶλλον
 ἢ πυρῶ τοὺς ἀνθρώπους τρέφουσα. Ὀρεινὴ δὲ καὶ ἡ Σαβίνη, 228.
 ἐφεξῆς οὕσα ταύτη, παραβεβλημένη τὸν αὐτὸν τρόπον, ὄνπερ
 αὕτη, τῇ Τυρρήνικῃ. Καὶ τῆς Λατίνης δὲ ὅσα πλησιάζει
 τούτοις τε καὶ τοῖς Ἀπεννίνοις ὄρεσι, τραχύτερα ἐστίν. Ἄρχε-
 ται μὲν οὖν τὰ δύο ἔθνη ταῦτα ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως καὶ τῆς
 Τυρρήνίας· ἐκτείνεται δὲ ἐπὶ τὰ Ἀπέννινα ὄρη πρὸς τῷ Ἀδρία
 λοξὰ παρεμβαλλόντα. Ἡ δὲ Ὀμβρικὴ καὶ παραλλάττουσα, ὡς
 εἴρηται, μέχρι τῆς θαλάττης. Περὶ μὲν οὖν τῶν Ὀμβρικῶν
 ἱκανῶς εἴρηται.

Κ Ε Φ. Γ.

§. 1.

ΣΑΒΙΝΟΙ δὲ σενὴν οἰκοῦσι χώραν, ἐπὶ μῆκος *δὲ* δούκουσαν
 καὶ χιλίων σταδίων ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως καὶ Νωμέντου πολίχνης,
 μέχρις Οὐησίτων. Πόλις δ' ἔχουσι ὀλίγας καὶ τεταπεινωμέ-
 νας, διὰ τοὺς συνεχεῖς πολέμους, Ἀμίτερνον, καὶ Ρεάτον, ᾧ πλη-
 σιάζει κώμη Ἰντεροκρέα, καὶ τὰ ἐν Κωτιλίαις ψυχρὰ ἕδατα,
 ἀφ' ὧν καὶ πίνουσι, καὶ ἐγκαθίζοντες θεραπεύουσι νόσους. Σα-
 βίνων δ' εἰσὶ, καὶ οἱ Φόρουλοι, πέτραι πρὸς ἀπόσασιν μᾶλλον,
 ἢ κατοικίαν, εὐφυεῖς. Κύρις δὲ νῦν μὲν κωμίον ἐστίν· ἦν δὲ
 πόλις ἐπίσημος, ἐξ ἧς ὤρμηστο οἱ τῆς Ρώμης βασιλεύσαντες;

228. Τίτος Τάτιος καὶ Νουμῆς Πομπήλιος· ἐντεῦθεν δὲ καὶ Κυρίτας ὀνομάζουσιν οἱ δημηγοροῦντές, τοὺς Ῥωμαίους. Τρηβούλα δὲ καὶ Ἡρητον, καὶ ἄλλαι κατοικίαι τοιαῦται, κῶμαι μᾶλλον ἢ πόλεις ἐξετάζοντ' αὖν. Ἄπασα δ' αὐτῶν ἡ γῆ διαφερόντως ἐλαιόφυτός ἐστι καὶ ἀμπελόφυτος, βάλανόν τε ἐκφέρει πολλήν· σπουδαία δὲ καὶ βοσκήμασι τοῖς τε ἄλλοις, καὶ δὴ [καὶ] τὸ τῶν ἡμιόνων γένος τῶν Ῥεατίνων διωνόμασαι θαυμασῶς. Ὡς δ' εἰπεῖν, ἅπασα ἡ Ἰταλία θρεμμάτων τε ἀρίστη τροφὸς καὶ καρπῶν ἐστίν· ἄλλα δ' εἶδη κατ' ἄλλα μέρη τῶν πρωτείων τυγχάνει. Ἔστι δὲ καὶ παλαιότατον γένος οἱ Σαβῖνοι, καὶ αὐτόχθονες· τούτων δ' ἀποικοὶ Πικεντῖνοί τε καὶ Σαυνῖται· τούτων δὲ Λευκανοί, τούτων δὲ Βρέττιοι. Τὴν δ' ἀρχαιότητα τεκμήριον αὖν τις ποιήσαιτο ἀνδρίας, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ἀφ' ἧς ἀντέσχον μέχρι πρὸς τὸν παρόντα χρόνον. Φησὶ δ' ὁ συγγραφεὺς Φάβιος, Ῥωμαίους αἰσθῆσθαι τοῦ πλοῦτου τότε πρῶτον, ὅτε τοῦ ἔθνους τούτου κατέστησαν κύριοι. Ἔσρωται δὲ δι' αὐτῶν ἡ *τε* Σαλαρία ὁδὸς, οὐ πολλὴ οὔσα, εἰς ἣν καὶ ἡ Νωμεντανὴ συμπίπτει, κατὰ Ἡρητον τῆς Σαβίνης κώμην, ὑπὲρ τοῦ Τιβέρεως κειμένην, ἀπὸ τῆς αὐτῆς πύλης ἀρχομένη τῆς Κολλίνης.

§. 2.

Ἐξῆς δ' ἡ Λατίνη κεῖται, ἐν ἧ καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων πόλις, πολλὰς συνειληφυῖα καὶ τῆς μὴ Λατίνης πρότερον. Αἴκουοι γάρ, καὶ Οὐόλσκοι, καὶ Ἔρονικοι, Ἀβοριγῖνές τε οἱ περὶ αὐτὴν τὴν Ῥώμην, καὶ Ῥούτουλοι οἱ τὴν ἀρχαίαν Ἀρδέαν ἔχοντες, καὶ ἄλλα συσῆματα μείζω καὶ ἐλάττω, τὰ περιοικοῦντα τοὺς τότε Ῥωμαίους ὑπῆρξαν, ἠνίκα πρῶτον ἕκτισο ἡ πόλις· ὧν ἕνα κατὰ κώμας αὐτονομεῖσθαι συνέβαινε, ὑπ' οὐδενὶ κοινῷ φύλῳ τεταγμένα. Φασὶ δὲ Αἰνείαν μετὰ τοῦ πατρὸς Ἀγχίσου, καὶ τοῦ παιδὸς Ἀσκανίου, κατάραντα εἰς Λαυρεντόν, τῆς πλησίον τῶν Ὠσίων

καὶ τοῦ Τιβέρεως ἡϊόνος, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ὅσον ἐν 229. τέτταρσι καὶ εἴκοσι σταδίοις, κτίσαι πόλιν. Ἐπελθόντα δὲ Λατῖνον τὸν τῶν Ἀβοριγίνων βασιλέα, τῶν οἰκούντων τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου νῦν ἡ Ρώμη ἐστὶ, συμμαχοῖς χρήσασθαι τοῖς περὶ τὸν Αἰνεῖαν ἐπὶ τοὺς γειτονεύοντας Ρουτούλους τοὺς Ἀρδίαν κατέχοντας (σταδίοι δ' εἰσὶν ἀπὸ τῆς Ἀρδέας εἰς τὴν Ρώμην ἑκατὸν ἐξήκοντα)· νικήσαντα δ', ἀπὸ τῆς θυγατρὸς Λαουινίας ἐπώνυμον κτίσαι πλησίον πόλιν· Παλιν δὲ τῶν Ρουτούλων συμβαλόντων εἰς μάχην, τὸν μὲν Λατῖνον πεσεῖν, τὸν δὲ Αἰνεῖαν νικήσαντα βασιλευῖσαι, καὶ Λατίνους καλέσαι τοὺς ὑφ' αὐτῷ. Καὶ τούτου δὲ τελευτήσαντος καὶ τοῦ πατρὸς, τὸν Ἀσκανίου, Ἄλβαν κτίσαι ἐν τῷ Ἄλβανῳ ὄρει, διέχοντι τῆς Ρώμης τοσοῦτον, ὅσον καὶ ἡ Ἀρδέα (Ἐνταῦθα Ῥωμαῖοι σὺν τοῖς Λατίνοις Διὶ θύουσιν, ἅπασα ἡ συναρχία ἀθροισθεῖσα· τῇ πόλει δ' ἐπίσησιν ἄρχοντα πρὸς τὸν τῆς θυσίας χρόνον τῶν γνωρίμων τινᾶ νέων). Ἰςερὸν δὲ τετρακοσίοις ἔτεσιν ἰσορεῖται τὰ περὶ Ἀμώλιον καὶ τὸν ἀδελφὸν Νουμήτορα, τὰ μὲν μυθώδη, τὰ δ' ἐγγυτέρω πίσεως. Διεδέξαντο μὲν γὰρ τὴν τῆς Ἄλβας ἀρχὴν ἀμφότεροι παρὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀσκανίου, διατείνουσαν μέχρι τοῦ Τιβέρεως. Παραγκωνισάμενος δ' ὁ νεώτερος τὸν προεσβύτερον ἤρχεν, ὁ Ἀμώλιος· υἱοῦ δ' ὄντος καὶ θυγατρὸς τῷ Νουμήτορι, τὸν μὲν ἐν κυνηγίᾳ δολοφονεῖ, τὴν δὲ, ἵνα ἄτεκνος διαμείνη, τῆς Ἑστίας ἰέρειαν κατέστησε, παρθενίας χάριν· καλοῦσι δ' αὐτὴν Ῥέαν Σιλδίαν. Εἶτα φθορὰν φωράσας, διδύμων αὐτῇ παίδων γενομένων, τὴν μὲν εἶρξεν ἀντὶ τοῦ κτείνειν, χαριζόμενος τὰδελφῷ, τοὺς δ' ἐξέθηκε πρὸς τὸν Τίβεριν, κατὰ τι πάτριον. Μυθεύονται μὲν οὖν ἐξ Ἄρεος γενέσθαι τοὺς παῖδας· ἐκτεθέντας δ', ὑπὸ λυκαίνης ὄραθῆναι σκυλακευομένους. Φαυσύλον δὲ τινα, τῶν περὶ τὸν τόπον συφορβῶν, ἀνελόμενον ἐνθρέψαι (δεῖ δ' ὑπολαβεῖν τῶν δυνατῶν τινα, ὑπηκόων δὲ

229. τῷ Ἀμωλίῳ, λαβόντα ἐκθρέψαι)· καλέσαι δὲ τὸν μὲν, Ρωμύλον, τὸν δὲ, Ρῶμον. Ἀνθρωθέντας δ' ἐπιθέσθαι τῷ Ἀμωλίῳ, καὶ τοῖς παισὶ. Καταλυθέντων δ' ἐκείνων, καὶ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸν Νουμήτορα περιστάσης, ἀπελθόντας οἴκαδε, κτίσαι τὴν Ρώμην ἐν τόποις, οὐ πρὸς αἴρεσιν μᾶλλον, ἢ πρὸς ἀνάγκην
230. ἐπιτηδείοις. Οὔτε γὰρ ἐρυμνὸν τὸ ἔδαφος, οὔτε χώραν οἰκείαν ἔχον τὴν πέριξ, ὅση πόλει πρόσφορος, ἀλλ' οὐδ' ἀνθρώπους τοὺς συνοικήσοντας· οἱ γὰρ ὄντες ὄκουν καθ' αὐτοὺς, συνάπτοντες πρὸς τοῖς τείχεσι τῆς κτιζομένης πόλεως, οὐδὲ τοῖς Ἄλβανοῖς πάνυ προσέχοντες. Κολλατία δ' ἦν, καὶ Ἀντέμναι, καὶ Φιδῆναι, καὶ Λαβικὸν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τότε μὲν πολίχνια, νῦν δὲ κῶμαι, κτήσεις ἰδιωτῶν, ἀπὸ τριάκοντα ἢ *τεσσαράκοντα* μικρῶ πλειόνων τῆς Ρώμης σταδίων. Μεταξὺ γοῦν τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ ἕκτου λίδου τῶν τὰ μίλια διασημαινόντων τῆς Ρώμης καλεῖται τόπος Φῆσοι· τοῦτον δ' ὄριον ἀποφαίνουσι τῆς τότε Ρωμαίων γῆς, οἱ δ' ἱερομνήμονες θυσίαν ἐπιτελοῦσιν ἐνταῦθά τε καὶ ἐν ἄλλοις τόποις πλείοσιν, ὡς ὄριοις, αὐθημερόν, ἣν καλοῦσιν Ἀμβαρουαλίαν. Γενομένης δ' οὖν στάσεώς φασι κατὰ τὴν κτίσιν, ἀναιρεθῆναι τὸν Ρῶμον. Μετὰ δὲ τὴν κτίσιν ἀνθρώπους συνήλυδας ὁ Ρωμύλος ἤθροιζεν, ἀποδείξας ἄσυλόν τι τέμενος μεταξὺ τῆς ἄκρας καὶ τοῦ Καπιτωλίου· τοὺς δ' ἐκεῖ καταφεύγοντας τῶν ἀσυγγειτόνων, πολίτας ἀποφαίνων. Ἐπεγαμίας δὲ τούτοις οὐ τυγχάνων, ἐπήγγειλεν ἀγῶνα ἵππικὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἱερὸν, τὸν καὶ νῦν ἐπιτελούμενον. Συνελθόντων δὲ πολλῶν, πλείσων δὲ Σαβίνων, ἐκέλευσε τὰς παρθένους ἀρπάσαι τὰς ἀφηγμένας τοῖς θεομένοις γάμου· μετιῶν δὲ τὴν ὕβριν δι' ὄπλων Τίτος Τάτιος ὁ βασιλεὺς τῶν Κυριτῶν, ἐπὶ κοινῆς τῆς ἀρχῆς καὶ πολιτείας συνέβη πρὸς Ρωμύλον· δολοφονηθέντος δ' ἐν Λαουίνίῳ τοῦ Τατίου, μόνος ἤρξεν ἐκόντων τῶν Κυριτῶν ὁ Ρωμύλος. Μετὰ δὲ τοῦτον διεδέξατο τὴν ἀρχὴν

Νουμάς Πομπήλιος, πολίτης τοῦ Τατίου, παρ' ἐκόντων τῶν 230. ὑπηκόων λαδών. Αὕτη μὲν οὖν ἡ μάλισα πισευομένη τῆς Ῥώμης κτίσις ἐστίν.

§. 3.

Ἄλλη δὲ τις προτέρα καὶ μυθώδης, Ἀρκαδικὴν λέγουσα γενέσθαι τὴν ἀποικίαν ὑπ' Εὐάνδρου. Τούτῳ δ' ἐπιξενωθῆ-
ναί φασι τὸν Ἡρακλέα, ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνου βοῦς. Πυ-
θόμενον δὲ τῆς μητρὸς Ναιοςράτης τὸν Εὐάνδρον (εἶναι δ'
αὐτὴν μαντικῆς ἔμπειρον), ὅτι τῷ Ἡρακλεῖ πεπρωμένον εἶη
τελέσαντι τοὺς ἄθλους, θεῶ γενέσθαι, φράσαι τε πρὸς τὸν
Ἡρακλέα ταῦτα, καὶ τέμενος ἀναδείξαι, καὶ θῦσαι θυσίαν
Ἑλληνικὴν ἦν καὶ νῦν ἔτι φυλάττεσθαι τῷ Ἡρακλεῖ. Καὶ ὁ
Κακίλιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων συγγραφεὺς, τοῦτο τίθεται σημεῖον
τοῦ Ἑλληνικὸν εἶναι κτίσμα τὴν Ῥώμην, τὸ παρ' αὐτῇ τὴν
πάτριον θυσίαν Ἑλληνικὴν εἶναι τῷ Ἡρακλεῖ. Καὶ τὴν μητέρα
δὲ τοῦ Εὐάνδρου τιμῶσι Ῥωμαῖοι, μίαν τῶν νυμφῶν εἶναι
νομίσαντες, Καρμέντην μετονομασθεῖσαν.

§. 4.

Οἱ δ' οὖν Λατῖνοι καταρχαίς μὲν ἦσαν ὀλίγοι, καὶ οἱ πλείους 231.
οὐ προσεῖχον Ῥωμαίοις· ὑστερον δὲ, καταπλαγέντες τὴν ἀρετὴν
τοῦ τε Ρωμύλου καὶ τῶν μετ' ἐκείνον βασιλέων, ὑπήκοοι
πάντες ὑπῆρξαν. Καταλυθέντων δὲ τῶν τε Αἰκούων καὶ τῶν
Οὐόλσκων καὶ Ἐρνίκων, ἔτι δὲ πρότερον, Ρουτούλων τε καὶ
Ἀβοριγίνων, πρὸς δὲ τούτοις, Ρακίων, καὶ Ἀργυρούσκων δὲ
τινων καὶ Πριδέρνων, ἡ τούτων χώρα Λατίνη προσηγόρευ-
ται πᾶσα. Ἦν δὲ τῶν Οὐόλσκων καὶ τὸ Πωμεντίνον πεδῖον,
ὄμορον τοῖς Λατίνοις, καὶ πόλις Ἀπίολα, ἦν κατέσκαψε Ταρ-
κύνιος Πρίσκοις. Αἰκούοι δὲ, γειτονεύοντες μάλισα τοῖς Κυρί-

310 ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ

231. ταις· καὶ τούτων δ' ἐκεῖνος τὰς πόλεις ἐξεπόρθησεν· ὁ δ' υἱὸς αὐτοῦ τὴν Σούεσσαν εἴλε τὴν μητρόπολιν τῶν Οὐόλσκων. Ἐρυνκοὶ δὲ πλησίον ὄκουν τῷ τε Λαουίνιω καὶ τῇ Ἄλβα, καὶ αὐτῇ τῇ Ρώμῃ· οὐκ ἄπωθεν δ' οὐδ' Ἀρκαία, καὶ Τελλῆναι, καὶ Ἄντιον. Ἄλβανοὶ δὲ, καταρχαῖς μὲν ὠμονόουν τοῖς Ῥωμαίοις, ὁμόγλωττοὶ τε ὄντες καὶ Λατίνοι· βασιλευόμενοι δ' ἐκάτεροι χωρὶς ἐτύγχανον· οὐδὲν δ' ἦττον ἐπιγαμίαι τε ἦσαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἱερά κοινὰ τὰ ἐν Ἄλβα, καὶ ἄλλα δίκαια πολιτικά. Ὑσερον δὲ, πολέμου συζάντος, ἡ μὲν Ἄλβα κατεσκάφη, πλὴν τοῦ ἱεροῦ, οἱ δ' Ἄλβανοὶ πολῖται Ῥωμαίων ἐκρίθησαν. Καὶ τῶν ἄλλων δὲ τῶν περιοικίδων πόλεων, αἱ μὲν ἀνηρέθησαν, αἱ δὲ ἐταπεινώθησαν, ἀπειθοῦσαι· τινὲς δὲ καὶ ἠυξήθησαν διὰ τὴν εὐνοίαν. Νυνὶ μὲν οὖν ἡ παραλία μέχρι πόλεως Σινουέσσης ἀπὸ τῶν Ὠσίων Λατίνη καλεῖται· πρότερον δὲ μέχρι τοῦ Κιρκαίου μόνον ἐσχέκει τὴν ἐπίδοσιν· καὶ τῆς μεσογαίας δὲ πρότερον μὲν οὐ πολλή, ὕσερον δὲ καὶ μέχρι Καμπανίας διέτεινε, καὶ Σαυνιτῶν, καὶ Πελιγνῶν, καὶ ἄλλων τῶν τὸ Ἀπέννινον κατοικούντων.

§. 5.

Ἄπαντα δ' ἐστὶν εὐδαίμων καὶ παμφόρος, πλὴν ὀλίγων χωρίων τῶν κατὰ τὴν παραλίαν, ὅσα ἐλιώθη καὶ νοσερά, οἷα τὰ τῶν Ἀρδεατῶν, καὶ τὰ μεταξὺ Ἀντίου καὶ Λαουινίου μέχρι Πωμεντίνου, καὶ τινων τῆς Σητίνης χωρίων, καὶ τῆς περὶ Τάρρακίαν, καὶ τὸ Κιρκαῖον· ἢ εἴ τινα ὄρεινὰ καὶ πετρώδη. Καὶ ταῦτα δ' οὐ τελέως ἀργὰ, οὐδ' ἄχρηστα· ἀλλὰ νομαῖς παρέχει θαψιλεῖς, ἢ ὕλην, ἢ καρπούς τινας ἐλείους, ἢ πετραίους· τὸ δὲ Καίκουβον, ἐλώδες ὄν, εὐοινοτάτην ἄμπελον τρέφει, τὴν δεινῶτατον. Πόλεις δ' ἐπὶ θαλάττῃ μὲν εἰσι τῶν Λατίνων, τὰ *τε* Ὠσία, πάλις ἀλίμενος διὰ τὴν πρόσχωσιν, ἣν ὁ Τίβερις παρασκευάζει,

πληρούμενος ἐκ πολλῶν ποταμῶν. Παρακινδύνως μὲν οὖν ὄρ- 231.
 μίζονται μετέωρα ἐν τῷ σάλῳ τὰ ναυκλήρια· τὸ μέντοι λυσι-
 τελές νικᾷ. Καὶ γὰρ ἡ τῶν ὑπηρετικῶν σκαφῶν εὐπορία, τῶν 232.
 ἐκδεχομένων τὰ φορτία, καὶ ἀντιφορτιζόντων, ταχὺν ποιεῖ τὸν
 ἀπόπλου, πρὶν ἢ τοῦ ποταμοῦ ἀψασθαι· ἔστι δ' ἂ καὶ, μέρους ἀπο-
 κουφισθέντος, εἰσπλεῖ καὶ ἀνάγεται μέχρι τῆς Ῥώμης, σταδίους
 ἑκατὸν ἐννεηκόντα. Κτίσμα δ' ἐστὶ τὰ Ὠσια Ἄγκου Μαρκίου.
 Αὕτη μὲν ἡ πόλις τοιαύτη. Ἐξῆς δ' ἐστὶν Ἄντιον, ἀλίμενος καὶ
 αὕτη πόλις· ἰδρύεται δ' ἐπὶ πέτραις· διέχει δὲ τῶν Ὠσίων περι-
 διακοσίους ἑξήκοντα σταδίους. Νυνὶ μὲν οὖν ἀνεῖται τοῖς ἡγεμό-
 μβσιν, εἰς σχολὴν καὶ ἀνεσιν τῶν πολιτικῶν, ὅτε λάβριεν καρπὸν·
 καὶ διὰ τοῦτο κατωκοδόμηνται πολυτελεῖς οἰκῆσεις ἐν τῇ πόλει
 συχναί, πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιδημίας. Καὶ πρότερον δὲ ναῦς
 ἐκέκτηντο, καὶ ἐκοινώνουν τῶν λησηρίων τοῖς Τυρρήνοῖς, καί-
 περ ἤδη τοῖς Ῥωμαίοις ὑπακούοντες. Διόπερ καὶ Ἀλέξανδρος
 πρότερον ἐγκαλῶν ἐπέσειλε, καὶ Δημήτριος ὕσερον, τοὺς ἀλόν-
 τας τῶν λησῶν ἀναπέμπων τοῖς Ῥωμαίοις, χαρίζεσθαι μὲν
 αὐτοῖς ἔφη τὰ σώματα, διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συγγένειαν·
 οὐκ ἀξιοῦν δὲ τοὺς αὐτοὺς ἀνδρας, στρατηγεῖν τε ἅμα τῆς Ἰτα-
 λίας, καὶ λησῆρια ἐκπέμπειν· καὶ ἐν μὲν τῇ ἀγορᾷ Διοσκούρων
 ἱερὸν ἰδρυσάμενους τιμᾶν, οὓς πάντες Σωτήρας ὀνομάζουσιν,
 εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα πέμπειν τοὺς τὴν ἐκείνων πατρίδα λεηλατή-
 σοντας. Ἐπαυσαν δ' αὐτοὺς Ῥωμαῖοι τῆς τοιαύτης ἐπιτηδεύσεως.
 Ἀνά μέσον δὲ τούτων τῶν πόλεων ἐστὶ τὸ Λαουίνιον, ἔχον
 κοινὸν τῶν Λατίνων ἱερὸν Ἀφροδίτης· ἐπιμελοῦνται δ' αὐτοῦ
 διὰ προπόλων Ἀρδεάται. Ἔττα Λαυρεντόν. Ὑπέρκειται δὲ τού-
 των ἡ Ἀρδέα, κατοικία Ρουτούλων, ἐν ἑβδομηκόντα σταδίοις ἀπὸ
 τῆς θαλάττης. Ἔστι δὲ καὶ ταύτης πλησίον Ἀφροδίσιον, ὅπου
 πανηγυρίζουσι Λατῖνοι. Σαυνῖται δ' ἐπόρθησαν τοὺς τόπους.
 Καὶ λείπεται μὲν ἔχνη τῶν ποτὲ πόλεων· ἐνδοξα δὲ, διὰ τὴν

232. Αἰνείου γέγονεν ἐπιδημία, καὶ τὰς ἱεροποιίας, [ἀς] ἐξ ἐκείνων τῶν χρόνων παραδεδοῦσθαι φασί.

§. 6.

Μετὰ δὲ Ἄντιον τὸ Κιρκαῖον ἐστὶν, ἐν διακοσίαις καὶ ἐννεμήκοντα σταδίοις ὄρος, νησίζον θαλάττῃ τε καὶ ἔλεσι φασί δὲ καὶ πολύρριζον εἶναι, τάχα τῷ μύθῳ τῷ περὶ τῆς Κίρκης συνοικειοῦντες. ἔχει δὲ πολύχιμον Κίρκης ἱερὸν, καὶ Ἀθηναῖς βωμόν· δεύκυσθαι δὲ καὶ φιάλην τινὰ φασιν Ὀδυσσεύς. Μεταξὺ δὲ ὁ τε Στόρας ποταμὸς, καὶ ὑπ' αὐτῷ ὕφορμος ἔπειτα προσχῆς αἰγιαλὸς ἀλίμενος, πρὸς αὐτῷ μόνον τῷ Κιρκαίῳ λιμένιον ἔχον. Ὑπέρκειται δ' ἐν τῇ μεσογαίᾳ τὸ Πωμεντῖνον πεδίον· τὴν δὲ συνεχῆ ταύτη πρότερον Αὔσονες ὤκουν, οἵπερ καὶ τὴν Καμπανίαν εἶχον. Μετὰ δὲ τούτους Ὀσκοί

233. καὶ τούτοις δὲ μετὴν τῆς Καμπανίας· νῦν δ' ἅπαντα Λατίνων ἐστὶ μέχρι Σινουέσσης, ὡς εἶπον. Ἴδιον δὲ τι τοῖς Ὀσκοῖς, καὶ τῷ τῶν Αὔσόνων ἔθνεϊ συμβέβηκε. Τῶν μὲν γὰρ Ὀσκῶν ἐκλειπότητων, ἢ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις· ὥστε καὶ ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι κατὰ τινα ἀγῶνα πατριῶν, καὶ μιμολογεῖσθαι τῶν δ' Αὔσόνων οὐδ' ἅπαξ οἰκησάντων ἐπὶ τῇ Σικελικῇ θαλάττῃ, τὸ πέλαγος ὁμοῦς Αὔσόνιον καλεῖται. Ἐξῆς δ' ἐν ἑκατὸν σταδίοις τῷ Κιρκαίῳ Ταρράκίνα ἐστὶ, Τραχινὴ καλουμένη πρότερον ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος. Πρόκειται δὲ αὐτῆς μέγα ἔλος, ὃ ποιοῦσι δύο ποταμοί· καλεῖται δ' ὁ μείζων Αὔφιδος. Ἐνταῦθα δὲ συνάπτει τῇ θαλάττῃ πρῶτον ἡ Ἀππία ὁδὸς, ἐσρωμένη μὲν ἀπὸ τῆς Ῥώμης μέχρι Βρεντεσίου, πλείστον δ' ὁδευομένη τῶν δ' ἐπὶ θαλάττῃ πόλεων τούτων ἐφαπτομένη μόνον, τῆς τε Ταρράκίνης, καὶ τῶν ἐφεξῆς, Φορμιῶν καὶ Μιντούρνης καὶ Σινουέσσης, καὶ τῶν ἐσχάτων, Τάραντός τε καὶ Βρεντεσίου. Πλησίον δὲ τῆς Ταρράκίνης βαδίζοντι ἐπὶ τῆς

Ῥώμης, παραδέβληται τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππία διώρυξ, ἐπὶ πολλοὺς 233.
 τόπους πληρουμένη τοῖς ἐλείοις τε καὶ τοῖς ποταμίοις ὕδασι.
 Πλεῖται δὲ μάλις μὲν νύκτωρ, ὥστ' ἐμβάντας ἀφ' ἑσπέρας ἐκ-
 βαίνειν πρωίας, καὶ βαδίζειν τὸ λοιπὸν τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππία· ἀλλὰ
 καὶ μεθ' ἡμέραν ῥυμουλαεῖται [δὲ] δι' ἡμιόνων. Ἐξῆς δὲ Φορμῖαι
 Λακωνικὸν κτίσμα ἐστίν, Ὀρμῖαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ
 εὖορμον. Καὶ τὸν μεταξὺ δὲ κόλπον ἐκεῖνοι Καιάταν ὠνό-
 μασαν, τὰ γὰρ κοῖλα πάντα Καιάτας οἱ Λάκωνες προσαγο-
 ρεῦουσιν· ἐνιοὶ δ' ἐπώνυμον τῆς Αἰνείου τροφοῦ τὸν κόλπον
 φασίν. ἔχει δὲ μῆκος σταδίων ἑκατὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς
 Ταρρακίνης μέχρι τῆς ἄκρας τῆς ὁμωνύμου· ἀνέωγέ τ' ἐνταῦ-
 θα σπήλαια ὑπερμεγέθη, κατοκίας μεγάλας καὶ πολυτε-
 λεῖς δεδεγμένα· ἐντεῦθεν δ' ἐπὶ τὰς Φορμῖας τετταράκοντα.
 Ταύτης δ' ἀνα μέσον εἰσὶ καὶ Σινουέσσης αἱ Μιντοῦρναι,
 σταδίους ἑκατέρας διέχουσαι περὶ ὄγδοήκοντα. Διαρρεῖ δὲ Λει-
 ρις ποταμὸς, Κλάνης δ' ἐκαλεῖτο πρότερον. Φέρεται δ' ἄνωθεν
 ἐκ τῶν Ἀπεννίνων ὄρων, καὶ τῆς Οὐνησίης παρὰ Φρεγέλλας
 κόμην (πρότερον δ' ἦν πόλις ἐνδοξος)· ἐκπίπτει δ' εἰς ἄλσος
 ἱερὸν, τιμώμενον περιττῶς ὑπὸ τῶν ἐν Μιντούρναις, ὑποκεί-
 μενον τῇ πόλει. Τῶν δὲ σπηλαίων ἐν ὄψει μάλις πρόκεινται
 δύο νῆσοι πελάγαι, Πανδαταρία τε καὶ Ποντία, μικραὶ μὲν,
 οἰκούμεναι δὲ καλῶς, οὐ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων διέχουσαι· τῆς
 ἡπείρου δὲ, πεντήκοντα ἐπὶ τοῖς διακοσίοις. ἔχεται δὲ τοῦ
 Καιάτου κόλπου τὸ Καίκουβον, τούτου δὲ Φουνδοί, πόλις ἐν
 τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππία κειμένη. Πάντες δ' εἰσὶν οἱ τόποι οὗτοι, 234.
 σφόδρα εὖοινοι· ὁ δὲ Καίκουβος καὶ ὁ Φουνδανὸς καὶ ὁ Σητίνος
 τῶν διωνομασμένων εἰσὶ, καθάπερ καὶ ὁ Φαλερονὸς, καὶ ὁ
 Ἄλβανὸς, καὶ ὁ Στατανὸς. Ἡ δὲ Σινουέσσα ἐν Σητίνῳ κόλπῳ
 ἰδρυται, ἀφ' οὗ καὶ τοῦνομα (Σίνος γὰρ ὁ κόλπος)· πλησίον

234. ἐςὶ δ' αὐτῆς Θερμά λουτρά κάλλιστα, ποιούντα πρὸς νόσους ἐνίας. Αὐταὶ μὲν αἰ ἐπὶ Σαλάττη τῶν Λατίνων πόλεις.

§. 7.

Ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ, πρώτη μὲν ὑπὲρ τῶν Ὠσίων ἐστὶν ἡ Ρώμη, καὶ μόνη γε ἐπὶ τῷ Τιβέρει κεῖται· περὶ ἧς, ὅτι πρὸς ἀνάγκην, οὐ πρὸς αἵρεσιν ἔκτισται, εἴρηται. Προσθετέον δ', ὅτι οὐδ' οἱ μετὰ ταῦτα προσκτίσαντές τινα μέρη, κύριοι τοῦ βελτίονος ἦσαν, ἀλλ' ἐδούλευον τοῖς προὔποκειμένοις. Οἱ μὲν γε πρῶτοι τὸ Καπιτώλιον, καὶ τὸ Παλάτιον, καὶ τὸν Κουϊρίνον λόφον ἐτείχισαν, ὅς ἦν οὕτως εὐεπίβατος τοῖς ἔξωθεν, ὥστ' ἐξ ἐφόδου Τίτος Τάτιος εἶπεν ἐπελθὼν, ἠνίκα μετῆι τὴν τῶν ἀρπαγείων παρθένων ὕβριν. Ἄγκος δὲ Μάρκιος προσλαβὼν τὸ Καίλιον ὄρος, καὶ τὸ Ἀβεντίνον ὄρος, καὶ τὸ μεταξὺ τούτων πεδίον, διηρημένον καὶ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀπὸ τῶν προτετειχισμένων, προσέθηκεν ἀναγκαίως· οὔτε γὰρ οὕτως ἐρυμνοὺς λόφους ἔξω τείχους εἶσαι τοῖς βουλομένοις ἐπιτειχίσματα καλῶς εἶχεν, οὔδ' ὅλον ἐκπληρῶσαι τὸν κύκλον ἰσχύσε τὸν μέχρι τοῦ Κουϊρίνου. Ἡλεγξε δὲ Σερούϊος τὴν ἐκλειψὶν ἀνεπλήρωσε γὰρ προσθεῖς τὸν τε Ἐσκυλῖνον λόφον, καὶ τὸν Οὐϊμινάλιον. Καὶ ταῦτα δ' εὐέφοδα τοῖς ἔξωθεν ἐστὶ· διόπερ τάφρον βαθεῖαν ὀρύξαντες, εἰς τὸ ἐντὸς ἐδέξαντο τὴν γῆν, καὶ ἐξέτειναν ὅσον ἑξαστάδιον χῶμα ἐπὶ τῇ ἐντὸς ὀφρυῖ τῆς τάφρου, καὶ ἐπέβαλον τεῖχος καὶ πύργους ἀπὸ τῆς Κολλίνης πύλης, μέχρι τῆς Ἐσκυλίνης. Ὑπὸ μέσῳ δὲ τῷ χῶματι τρίτη ἐστὶ πύλη ὁμώνυμος τῷ Οὐϊμινάλιῳ λόφῳ. Τὸ μὲν οὖν ἔρυμα τοιοῦτόν ἐστὶ τὸ τῆς πόλεως, ἐρυμάτων ἐτέρων δεόμενον. Καὶ μοι δοκοῦσιν οἱ πρῶτοι τὸν αὐτὸν λαβεῖν διαλογισμὸν περὶ τῶν σφῶν αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν ὕστερον, διότι Ῥωμαίοις προσήκειν οὐκ ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ὄπλων καὶ τῆς οἰ-

κείας ἀρετῆς ἔχειν τὴν σφάλειαν καὶ τὴν ἄλλην εὐπορίαν προ- 234.
 βλήματα νομίζοντας οὐ τὰ τείχη τοῖς ἀνδράσι, ἀλλὰ τοὺς
 ἀνδρας τοῖς τείχεσι. Καταρχὰς μὲν οὖν ἀλλοτρίας τῆς κύκλω
 χώρας οὔσης, ἀγαθῆς τε καὶ πολλῆς, τοῦ δὲ τῆς πόλεως ἐδά-
 φους εὐεπιχειρήτου, τὸ μακαρισθησόμενον οὐδὲν ἦν τοπικὸν
 εὐκλήρημα· τῇ δ' ἀρετῇ καὶ τῷ πόνῳ τῆς χώρας οἰκείας γενο-
 μένης, ἐφαίνη συνδρομὴ τις ἀγαθῶν, ἅπασαν εὐφυΐαν ὑπερ- 235.
 βαλλουσα. Δι' ἦν ἐπὶ τοσοῦτον αὐξηθεῖσα ἡ πόλις ἀντέχει,
 τοῦτο μὲν τροφῇ, τοῦτο δὲ ξύλοις καὶ λίθοις πρὸς τὰς οἰκο-
 δομίας, ἅς ἀδιαλείπτους ποιοῦσιν αἱ συμπτώσεις, καὶ ἐμπρήσεις,
 καὶ μεταπράσεις, ἀδιαλείπτοι καὶ αὗται οὔσαι· καὶ γὰρ αἱ
 μεταπράσεις, ἐκούσιοί τινες συμπτώσεις εἰσὶ, καταβαλλόντων
 καὶ ἀνοικοδομοῦντων πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἕτερα ἐξ ἑτέρων.
 Πρὸς ταῦτ' οὖν, τό τε τῶν μεταλλῶν πλῆθος, καὶ ἡ ὕλη,
 καὶ οἱ κατακομίζοντες ποταμοί, θαυμαστὴν παρέχουσι τὴν ὑπο-
 χορηγίαν· πρῶτος μὲν Ἀνίων, ἐξ' Ἄλβας ῥέων τῆς πρὸς Μαρ-
 σοῖς Λατίνης πόλεως *καὶ* διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῇ πεδίου μέχρι τῆς
 πρὸς τὸν Τίβεριν συμβολῆς· ἔπειθ' ὁ Νάρ, καὶ ὁ Τενέας, οἱ
 διὰ τῆς Ὀμβρικῆς εἰς τὸν αὐτὸν καταφερόμενοι ποταμὸν τὸν
 Τίβεριν· διὰ δὲ Τυρρήνιας καὶ τῆς Κλουσίνης, ὁ Κλάνις. Ἐπι-
 μελήθη μὲν οὖν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ τῶν τοιούτων ἐλαττωμά-
 των τῆς πόλεως, πρὸς μὲν τὰς ἐμπρήσεις, συντάξας στρατιω-
 τικὸν ἐκ τῶν ἀπελευθέρων τὸ βοηθήσον· πρὸς δὲ τὰς συμπτώ-
 σεις, τὰ ὕψη τῶν καινῶν οἰκοδομημάτων καθελὼν, καὶ κωλύσας
 ἐξαίρειν ποδῶν ἑβδομηκοντα τὸ πρὸς ταῖς ὁδοῖς ταῖς δημοσίαις.
 Ἄλλ' ὅμως ἐπέλιπεν ἂν ἡ ἐπανόρθωσις, εἰ μὴ τὰ μέταλλα καὶ
 ἡ ὕλη, καὶ τὸ τῆς πορθμείας εὐμεταχείρισον ἀντεῖχε.

§. 8.

Ταῦτα μὲν οὖν ἡ φύσις τῆς χώρας παρέχεται τὰ εὐτυχή-

235. ματα τῆ πόλει προσέθεσαν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὰ ἐκ τῆς προνοίας. Τῶν γὰρ Ἑλλήνων περὶ τὰς κτίσεις μάλις αὖστοχῆσαι δοξάντων, ὅτι κάλλους ἐσοχάζοντο, καὶ ἐρυμνότητος, καὶ λιμένων, καὶ χώρας εὐφυοῦς· οὗτοι προύνοησαν μάλις αὖν ὠλιγόρησαν ἐκεῖνοι, ἑρώσεως ὁδῶν, καὶ ὑδάτων εἰσαγωγῆς, καὶ ὑπονόμων τῶν δυναμένων ἐκλύζειν τὰ λύματα τῆς πόλεως εἰς τὸν Τίβεριν. Ἐρώσαν δὲ καὶ τὰς κατὰ τὴν χώραν ὁδοὺς, προσθέντες ἐκκοπὰς τε λόφων, καὶ ἐγχώσεις κοιλάδων, ὥστε τὰς ἀρμαμάξας δέχεσθαι πορθμείων φορτία· οἱ δ' ὑπόνομοι, συννόμῳ λίθῳ κατακαμφθέντες, ὁδοὺς, ἀμάξαις χόρτου πορευτὰς ἐνίας, ἀπολειπίσαι. Τοσοῦτον δ' ἐστὶ τὸ εἰσαγώγιμον ὑδωρ διὰ τῶν ὑδραγωγείων, ὥστε ποταμοὺς διὰ τῆς πόλεως καὶ τῶν ὑπονόμων ῥεῖν· ἅπασαν δὲ οἰκίαν σχεδὸν δεξαμενὰς καὶ σίφωνας, καὶ κρουνοὺς ἔχειν ἀφθόνοους, ὧν πλείστην ἐπιμέλειαν ἐποίησατο Μάρκος Ἀγρίππας, πολλοῖς καὶ ἄλλοις ἀναθήμασι
236. κοσμήσας τὴν πόλιν. Ὡς δ' εἰπεῖν, οἱ παλαιοὶ μὲν τοῦ κάλλους τῆς Ῥώμης ὠλιγόρουν, πρὸς ἄλλοις μείζοσι καὶ ἀναγκαιοτέροις ὄντες· οἱ δ' ὑστερον, καὶ μάλις οἱ νῦν καθ' ἡμᾶς, οὐδὲ τούτου καθυστέρησαν, ἀλλ' ἀναθημάτων πολλῶν, καὶ καλῶν ἐπλήρωσαν τὴν πόλιν. Καὶ γὰρ Πομπηῖος, καὶ ὁ Θεὸς Καῖσαρ, καὶ ὁ Σεβαστός, καὶ οἱ τούτου παῖδες, καὶ οἱ φίλοι, καὶ ἡ γυνὴ, καὶ ἡ ἀδελφὴ, πᾶσαν ὑπερεβάλλοντο σπουδὴν καὶ δαπάνην εἰς τὰς κατασκευάς. Τούτων δὲ τὰ πλείστα ὁ Μάρτιος ἔχει κάμπος, πρὸς τῇ φύσει προσλαβὼν καὶ τὸν ἐκ τῆς προνοίας κόσμον. Καὶ γὰρ τὸ μέγεθος τοῦ πεδίου θουμασὸν ἅμα, καὶ τὰς ἀρματοδρομίας, καὶ τὴν ἄλλην ἵππασίαν, ἀκώλυτον παρέχοντος τοσοῦτω πλήθει τῶν σφαίρα, καὶ δίσκῳ, καὶ παλαίστρα, γυμναζομένων· καὶ τὰ περικείμενα ἔργα, καὶ τὸ ἔδαφος ποαῖζον δι' ἔτους, καὶ [αἰ] τῶν λόφων στεφάναι τῶν ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ ῥεῖθρου σκηνογραφικῆν ὄψιν ἐπιδεικνυμένων, δυσπαλάσ-

κτον παρέχουσι τὴν θάλασσαν. Πλησίον δ' ἐστὶ τοῦ πεδίου τούτου, 236. καὶ ἄλλο πεδῖον, καὶ ἑξαί κύκλῳ παμπληθεῖς, καὶ ἄλση, καὶ θέατρα τρία, καὶ ἀμφιθέατρον, καὶ ναοὶ πολυτελεῖς, καὶ συνεχεῖς ἀλλήλοισ· ὡς πάρεργον ἂν δόξαιεν ἀποφαίνειν τὴν ἄλλην πόλιν. Διόπερ ἱεροπρεπέστατον νομίσαντες τὸν τόπον τοῦτον, καὶ τὰ τῶν ἐπιφανεστάτων μνήματα ἐνταῦθα κατεσκεύασαν ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν. Ἀξιολογώτατον δὲ τὸ Μαυσωλεῖον καλούμενον, ἐπὶ κρηπίδος ὑψηλῆς λευκολίθου πρὸς τῷ ποταμῷ χῶμα μέγα, ἄχρι κορυφῆς τοῖς ἀειθαλέσι τῶν δένδρων συνηρηφές· ἐπ' ἄκρῳ μὲν οὖν εἰκὼν ἐστὶ χαλκῇ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος· ὑπὸ δὲ τῷ χῶματι θῆκαί εἰσιν αὐτοῦ, καὶ τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων· ἔπισθεν δὲ μέγα ἄλσος, περιπάτους θαυμασοῦς ἔχον· ἐν μέσῳ δὲ τῷ πεδίῳ ὁ τῆς καύσρας αὐτοῦ περίβολος, καὶ οὗτος λίθου λευκοῦ, κύκλῳ μὲν περικείμενον ἔχων σιδηροῦν περίφραγμα, ἐντὸς δ' αἰγείροις κατάφυτος. Πάλιν δ' εἴ τις, εἰς τὴν ἀγορὰν παρελθὼν τὴν ἀρχαίαν, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἴδοι παράβεβλημένην ταύτην, καὶ βασιλικὰς ἑξαί καὶ ναοὺς, ἴδοι δὲ καὶ τὸ Καπιτώλιον, καὶ τὰ ἐνταῦθα ἔργα καὶ τὰ ἐν τῷ Παλατίῳ, καὶ τῷ τῆς Λιβίας περιπάτῳ, ῥαδίως ἐκλάθοιτ' ἂν τῶν ἔξωθεν. Τοιαύτη μὲν ἡ Ρώμη.

§. 9.

Τῶν δ' ἄλλων τῆς Λατίνης πόλεων, τὰς μὲν ἑτέροις γνωρίσμασι, τὰς δὲ ταῖς ὁδοῖς ἀφορίζουσιν ἂν τις ταῖς γνωριμωτάταις, ὅσαι διὰ τῆς Λατίνης ἔσρωνται· ἢ γὰρ ἐπὶ ταύταις, ἢ παρὰ ταύταις, ἢ μεταξὺ ἰδρυνται. Γνωριμώταται δὲ τῶν ὁδῶν, ἢ τε Ἀππία, καὶ ἡ Λατίνη, καὶ ἡ Οὐαλερία· ἢ μὲν τὰ πρὸς 237. θάλατταν ἀφορίζουσα μέρη τῆς Λατίνης, μέχρι Σινουέσσης, ἢ δὲ τὰ πρὸς τῇ Σαδίνῃ μέχρι Μαρσῶν· μέση δ' αὐτῶν ἡ συμπίπτουσα τῇ Ἀππίᾳ κατὰ Κασιλῖνον πόλιν, διέχουσαν Καπύης

318. ΣΤΡΑΒΩΝΟΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ

237. ἐννεακαίδεκα σταδίους. Ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῆς Ἀππίας ἐν ἀριστερᾷ ἀπ' αὐτῆς ἐκτροπομένη πλησίον Ρώμης, εἶτα διὰ Τουσκλάου ὄρους ὑπερβάσα, μεταξύ Τουσκλου πόλεως, καὶ τοῦ Ἀλβανοῦ ὄρους, κατείσιν ἐπὶ Ἄλγιδον πολίχνιον, καὶ Παιτὰς πανδοχεῖα. Εἶτα συμπίπτει καὶ ἡ Λαβικανῆ, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῆς Ἐσκυλίνης πύλης, ἀφ' ἧς καὶ ἡ Πραινεσίνη· ἐν ἀριστερᾷ δ' ἀφείσα καὶ ταύτην, καὶ τὸ πεδῖον τὸ Ἐσκυλῖνον, πρόεισιν ἐπὶ πλείους τῶν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι σταδίων, καὶ πλησιάσασα τῷ παλαιῷ Λαβικῷ, κτίσματι κατεσπασμένῳ, κειμένῳ δ' ἐφ' ὕψους, τοῦτο μὲν καὶ τὸ Τουσκλον ἐν δεξιοῖς ἀπολείπει, τελευτᾷ δὲ πρὸς τὰς Παιτὰς καὶ τὴν Λατίνην· διέχει δὲ τῆς Ρώμης τὸ χωρίον τοῦτο διακοσίους καὶ δέκα σταδίους. Εἰδ' ἐξῆς μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς Λατίνης, εἰσὶν ἐπίσημοι κατοικίαι, καὶ πόλεις, Φερευτῖνον, Φρουσίνων, παρ' ἣν ὁ Κόσας ρεῖ ποταμὸς, Φαβρατερία, παρ' ἣν ὁ Τρῆρος ρεῖ. Ἀκούϊνον [δὲ] μεγάλη πόλις ἐστὶ, παρ' ἣν ὁ Μέλπις ρεῖ ποταμὸς μέγας· Ἰντεράμνιον, ἐν συμβολῇ δυεῖν ποταμῶν κείμενον, Λεϊριός τε καὶ ἐτέρου· Κασῖνον, καὶ αὕτη πόλις ἀξιόλογος ὑσάτη τῶν Λατίνων. Τὸ γὰρ Τέανον τὸ καλούμενον Σιδαικῖνον, ἐφεξῆς κείμενον, ἐκ τοῦ ἐπιθέτου δηλοῦται, διότι τῶν Σιδαικῖνων ἐστίν. Οὗτοι δὲ Ὅσκοι, Καμπουῶν ἔθνος ἐκλειπός· ὥσε λέγοιτ' ἂν τῆς Καμπανίας καὶ αὕτη, μεγίστη οὔσα τῶν ἐπὶ τῇ Λατίνῃ πόλεων, καὶ ἡ ἐφεξῆς ἡ τῶν Καληνῶν, καὶ αὕτη ἀξιόλογος, συνάπτουσα τῷ Κασιλίνῳ.

§. 10.

Ἐφ' ἐκάτερα δὲ τῆς Λατίνης, ἐν δεξιᾷ μὲν εἰσιν αἱ μεταξύ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀππίας, Σητία τε καὶ Σιγνία, φέρουσαι οἶνον, ἡ μὲν τῶν πολυτελεῶν ἓνα, ἡ δὲ τὸν σαλτακώτατον κοιλίας, τὸν Σίγνιον λεγόμενον. Πρὸ δὲ ταύτης ἐστὶ Πρίβεργον καὶ Κόρα,

καὶ Σούεσσα τῶν Πωμεντίνων, καὶ Ουελίτραι, καὶ Ἀλέτριον· 237.
 ἔτι δὲ Φρεγέλλαι, παρ' ἣν ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρ-
 νας ἐκδίδούς· νῦν μὲν κώμη, πόλις δὲ ποτε γεγонуῖα ἀξιόλογος,
 καὶ τὰς πολλὰς τῶν ἄρτι λεχθεῖσων περιοικίδας πρότερον ἐσχη-
 κυῖα, αἱ νῦν εἰς αὐτὴν συνέρχονται, ἀγῶνάς τε ποιούμεναι καὶ
 ἱεροποιῖας τινὰς· κατεσκάφη δ' ὑπὸ Ῥωμαίων ἀποσᾶσα. Πλει-
 ραι δ' εἰσὶ, καὶ τούτων τῶν ἐν τῇ Λατίνῃ, καὶ τῶν ἐπέκεινα,
 ἐν τῇ Ἐρνίκων τε καὶ Αἰκούων καὶ Ουόλσκων ἰδρυμέναι, Ῥω-
 μαίων δ' εἰσὶ κτίσματα. Ἐν ἀρισερᾷ δὲ τῆς Λατίνης αἱ μεταξὺ 238.
 αὐτῆς, καὶ τῆς Ουαλερίας, Γάβιοι μὲν ἐν τῇ Πραίνεσίνῃ ὁδῷ
 κειμένη, λατόμιον ἔχουσα ὑπουργοῦν τῇ Ῥώμῃ μαλιστα τῶν ἄλ-
 λων, διέχουσα τὸ ἴσον τῆς Ῥώμης τε καὶ Πραίνεσου περί ἑκατὸν
 σαδῖους. Εἰδ' ἡ Πραίνεσος, περὶ ἧς αὐτίκα ἐροῦμεν. Εἰδ' αἱ
 ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ Πραίνεσον, ἡ τε τῶν Ἐρνίκων πολίχνη,
 Καπίτουλον, καὶ Ἀναγνία πόλις ἀξιόλογος, καὶ Κερεάται, καὶ
 Σώρα, παρ' ἣν ὁ Λεῖρις παρεξιών εἰς Φρεγέλλας ῥεῖ, καὶ Μιν-
 τούρνας. Ἐπειτα ἄλλα τινὰ, καὶ Ουέναφρον, ὅθεν τὸ κάλλι-
 στον ἔλαιον. Ἡ μὲν οὖν πόλις ἐφ' ὕψους κεῖται· παραρρεῖ δὲ
 τὴν τοῦ λόφου ῥίζαν ὁ Ουουλτουῆρνος· δε καὶ παρὰ τὸ Κασι-
 λῆνον ἐνεχθεῖς, ἐκδίδωσι κατὰ τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν. Αἰ-
 σερνία δὲ καὶ Ἀλλίφαι ἤδη Σαυνιτικαὶ πόλεις εἰσὶν, ἡ μὲν
 ἀηρημένη κατὰ τὸν Μαρσικὸν πόλεμον, ἡ δ' ἔτι συμμένουσα.

§. 11.

Ἡ Ουαλερία δ' ἄρχεται μὲν ἀπὸ Τιβούρων, ἄγει δ' ἐπὶ
 Μαρσοῦς, καὶ Κορφίνιον τὴν τῶν Πελιγνῶν μητρόπολιν. Εἰσὶ
 δ' ἐν αὐτῇ Λατῖναι πόλεις Ουαλερία τε, καὶ Καρσέολοι, καὶ
 Ἄλβα· πλησίον δὲ καὶ πόλις Κούκουλον. Ἐν ὄψει δ' εἰσὶ τοῖς
 ἐν Ῥώμῃ Τίβουρά τε, καὶ Πραίνεσος, καὶ Τοῦσκλον. Τίβουρα
 μὲν, [ἐν] ἡ τὸ Ἡράκλειον, καὶ ὁ καταρρόακτης, ὃν ποιεῖ πλωτὸς ὤν

238. ὁ Ἀνίων, ἀφ' ὕψους μεγάλου καταπίπτων εἰς φάραγγα βαθεῖαν, καὶ καταρράσσων πρὸς αὐτῇ τῇ πόλει. Ἐντεῦθεν δὲ διέξεισι πεδίου εὐκαρπύτατον, παρὰ τὰ μέταλλα τοῦ λίθου τοῦ Τιβουρτίνου, καὶ τοῦ ἐν Γαβίοις, *καὶ* τοῦ ἐρυθροῦ λεγομένου· ὥστε τὴν ἐκ τῶν μεταλλῶν ἐξαγωγήν καὶ τὴν πορθμείαν εἰμαρῇ τελέως εἶναι, τῶν πλείστων ἔργων τῆς Ῥώμης ἐντεῦθεν κατασκευαζομένων. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τούτῳ, [ὁ] ὁ Ἀνίων διέξεισι, καὶ τὰ Ἄλβουλα καλούμενα ρεῖ ὕδατα ψυχρὰ ἐκ πολλῶν πηγῶν, πρὸς ποικίλας νόσους, καὶ πίνουσι καὶ ἐγκαθημένοις ὑγιεινὰ· τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ Λαβανὰ, οὐκ ἄποθεν τούτων, ἐν τῇ Νωμεντανῇ καὶ τοῖς περὶ Ἡρῆτον τόποις. Πραίνεσος δ' ἐστίν, ὅπου τὸ τῆς Τύχης ἱερὸν ἐπίσημον χρησηριάζον. Ἀμφότεραι δ' αἱ πόλεις αὗται τῇ αὐτῇ προσιδρυμέναι τυγχάνουσαι ὄρεινῃ· διέχουσι δ' ἀλλήλων ὅσον σταδίους ἑκατὸν· τῆς δὲ Ῥώμης Πραίνεσος μὲν καὶ διπλάσιον, Τίβουρα δ' ἑλαττον. Φασὶ δ' Ἑλληνίδας ἀμφοτέρας· Πραίνεσον γοῦν Πολυσέφανον καλεῖσθαι πρότερον. Ἐρυμνὴ μὲν οὖν ἑκατέρα, πολὺ δ' ἐρυμνοτέρα Πραίνεσος· ἄκραν γὰρ ἔχει τῆς μὲν πόλεως ὑπερθεῖν ὄρος ὑψηλόν, ὀπισθεν δ' ἀπὸ τῆς συνεχούσης ὄρεινῆς αὐχένι διεζευγμένον, ὑπεραιῖρον καὶ ὀυσι σταδίοις τούτου πρὸς ὄρθιαν ἀνάβασιν. Πρὸς δὲ τῇ ἐρυμνότητι καὶ διώρυξι κρυπταῖς διατέτρηται πανταχόθεν, μέχρι τῶν πεδίων, ταῖς μὲν, ὑδρείας χάριν, ταῖς δ', ἐξόδων λαθραίων ὧν ἐν μιᾷ Μάριος πολιορκούμενος ἀπέθανε. Ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις πόλεσι πλείστον τὸ εὐεργές πρὸς ἀγαθοῦ τίθεται· Πραίνεσος δὲ συμφορὰ γεγένηται διὰ τὰς Ῥωμαίων στάσεις. Καταφεύγουσι γὰρ ἐκεῖσε οἱ νεωτερίσαντες· ἐκπολιορκηθέντων δὲ, πρὸς τῇ κακίῳ τῆς πόλεως, καὶ τὴν χώραν ἀπαλλοτριούσθαι συμβαίνει, τῆς αἰτίας μεταφερομένης ἐπὶ τοὺς ἀνακτίους. Ρεῖ δὲ διὰ τῆς χώρας Οὐέρεσις ποταμός. Πρὸς ἔω δὲ τῆς Ῥώμης εἰσὶν αἱ λεχθεῖσαι πόλεις.

§. 12.

Ἐνδοτέρω δὲ τῆς κατ' αὐτάς ὄρεινῆς ἄλλη ράχις ἐστὶ, με- 239.
ταξὺ αὐλῶνα καταλείπουσα τὸν κατὰ Ἄλγιδον, ὑψηλὴ μέχρι
τοῦ Ἄλβανου ὄρους. Ἐπὶ ταύτης δὴ τὸ Τοῦσκλον ἰδρυται, πό-
λις οὐ φαύλως κατασκευασμένη· κεκόσμηται δὲ ταῖς κύκλω φυ-
τείαις καὶ οἰκοδομίαις, καὶ μάλιστα ταῖς ὑποπιπτούσαις ἐπὶ τὸ
κατὰ τὴν Ρώμην μέρος. Τὸ γὰρ Τοῦσκλον ἐνταῦθα ἐστὶ λόφος
εὐγεωὺς καὶ εὐδρος, κορυφούμενος ἡρέμα πολλαχοῦ, καὶ δεχό-
μενος βασιλείων κατασκευὰς ἐκπρεπεστάτας. Συνεχῆ δ' ἐστὶ καὶ
τὰ τῷ Ἄλβανῳ ὄρει ὑποπίπτοντα, τὴν αὐτὴν τε ἀρετὴν ἔχοντα,
καὶ κατασκευὴν. Ἐφεξῆς δ' ἐστὶ πεδία, τὰ μὲν πρὸς τὴν Ρώμην
συνάπτοντα, καὶ τὰ προάστεια αὐτῆς, τὰ δὲ πρὸς τὴν θάλατ-
ταν· τὰ μὲν οὖν πρὸς τὴν θάλατταν ἥττον ἐσὶν ὑγιεινά, τὰ δὲ
ἄλλα εὐαίωγά τε καὶ παραπλησίως ἐξησκημένα. Μετὰ δὲ τὸ
Ἄλβανὸν Ἀρικία ἐστὶ πόλις ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππία· σταδίοι δ'
εἰσὶν ἐκ τῆς Ρώμης ἑκατὸν ἐξήκοντα· κοῖλος δ' ἐστὶν ὁ τόπος,
ἔχει δ' ὁμοίως ἐρυμνὴν ἄκραν. Ὑπέρεται δ' αὐτῆς τὸ μὲν
Λαουίνιον, πόλις Ρωμαίων ἐν δεξιᾷ τῆς Ἀππίας ὁδοῦ, ἀφ' ἧς
ἔποπτος ἢ τε θάλαττα ἐστὶ, καὶ τὸ Ἄντιον. Τὸ δ' Ἀρτεμίσιον,
ὃ καλοῦσι Νέμος, ἐκ τοῦ ἐν ἀριστερᾷ μέρους τῆς ὁδοῦ τῆς
ἐξ Ἀρικίας ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ τῆς Ἀρικίνης ἱερόν. Λέγουσι δ'
εἶναι ἀφίδρυμα τῆς Ταυροπόλου· καὶ γὰρ τι βαρβαρικὸν κρατεῖ
καὶ σκυθικὸν περὶ τὸ ἱερόν ἔθος. Καθίσταται γὰρ ἱερεὺς, ὃ γενη-
θεὶς αὐτόχειρ τοῦ ἱερωμένου πρότερον, δραπέτης ἀνὴρ· ξιφῆρης
οὖν ἐστὶν αἰεὶ, περισκοπῶν τὰς ἐπιθέσεις, ἔτοιμος ἀμύνεσθαι.
Τὸ δ' ἱερόν ἐν ἄλσει. Πρόκειται δὲ λίμνη πελαγίζουσα. Κύκλω
δ' ὄρεινῆ συνεχῆς ὄφρυς περίκειται, λίαν ὑψηλὴ, καὶ τὸ ἱερόν καὶ
τὸ ὕδωρ ἀπολαμβάνουσα ἐν κοίλῳ τόπῳ καὶ βαθεῖ. Τὰς μὲν
οὖν πηγὰς ὄραν ἐστὶν, ἐξ ὧν ἡ λίμνη πληροῦται· τούτων δ'

240. ἐστὶ καὶ ἡ Ἠγερία καλουμένη, δαίμονός τινος πώνυμος· αἱ δ' ἀπορρύσεις, ἐνταῦθα μὲν ἀδηλοὶ εἰσιν, ἔξω δὲ δεύκνυνται πόρρω πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνέχουσαι.

§. 13.

Ἰσησίον δ' ἐστὶ τῶν χωρίων τούτων καὶ Ἄλβανόν ὄρος, πολὺ ὑπερκύπτου τοῦ Ἀρτεμισίου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸ ὄφρυων, καίπερ ὑψηλῶν οὐσῶν, καὶ ὄρθίων ἰκαπῶς. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο λίμνην πολὺ μείζω τῆς κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον *ὄρος*. Προσωτέρω δὲ τούτων αἱ λεχθεῖσαι πρότερον πόλεις τῆς Λατίνης εἰσὶ. Μάλιστα δὲ ἐν μεσογαίᾳ τῶν Λατίνων πόλεόν ἐστιν ἡ Ἄλβα, ὁμορουῖσα Μαρσοῖς· ἰδρυταὶ δὲ ἐφ' ὑψηλοῦ πάγου. ἔστι δὲ καὶ λίμνη Φουκίνα πλησίον, πελαγία τὸ μέγεθος· χρωῖνται δ' αὐτῇ μάλις μὲν Μαρσοί, καὶ πάντες οἱ πλησιόχωροι. Φασὶ δ' αὐτὴν καὶ πληροῦσθαι ποτε μέχρι τῆς ὄρεινῆς, καὶ ταπεινοῦσθαι πάλιν, ὡς' ἀναψύχειν τοὺς λιμνωθέντας τόπους, καὶ γεωργεῖσθαι παρέχειν· εἴτε μεταστάσεις τῶν κατὰ βάρους ὑγρῶν σποράδην καὶ ἀδηλῶς γίνονται, πάλιν δ' ἐπισυρρέουσιν, εἴτε τελέως ἐκλείπουσιν αἱ πηγαί, καὶ πάλιν συνθλίβονται· καθάπερ ἐπὶ τοῦ Ἀμενάνου συμβαίνειν φασὶ, τοῦ διὰ Κατάνης ῥέοντος· ἐκλείπει γὰρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη, καὶ πάλιν ῥεῖ. Ἐκ δὲ τῆς Φουκίνας εἶναι τὰς πηγὰς ἰσορουῖσι τοῦ Μαρκίου ὕδατος, τοῦ τὴν Ῥώμην ποτίζοντος καὶ παρὰ τὰλλα εὐδοκιμοῦντος ὕδατα. Τῇ δὲ Ἄλβᾳ, διὰ τὸ ἐν βάρει τῆς χώρας ἰδρῦσθαι, καὶ διὰ τὸ εὐερκὲς, ἀντὶ φρουρᾶς ἐχρήσαντο πολλοὶ Ῥωμαῖοι, τοὺς φυλακῆς δεομένους ἐνταῦθα καθείργοντες.

Κ Ε Φ. Δ.

§. 1.

Ἐπειδὴ δ' ἀπὸ τῶν προσαλπείων ἐθνῶν ἀρξάμενοι καὶ τῶν πρὸς αὐτοῖς ὄρων τῶν Ἀπεννίνων, ἔπειθ' ὑπερβάντες ταῦτα, τὴν ἐντὸς